

Hermann Harry Schmitz

A filozófusok

A napszúrás misztériuma

Személyek:

Hämorrhoid Ackermann, gondolkodó, felügyelő egy dinamitgyárban

Kaspähr Fröbel, naiv, mindkét kezére béna

Blücher, tábornagy

Főpolgármester

Egy bomló hulla

Goliath Memmehöh, hirtelenharagú

Friedel Puste, örvezető

Möbel, rendőr

Játszódik egy koporsónál, augusztus közepén, 40 fokos hőségben.

Függöny

Kaspähr, Hämorrhoid, Blücher, a Főpolgármester

Kaspähr a koporsó irányába tekinget, undorral az arcán beleszimatom a levegőbe; a másik három fásultan ül. Hämorrhoid a gondolkodó ember pózában, jobb kezével állát simogatja. Blücher ökleire támaszkodva könyököl az asztalon. A Főpolgármester mereven ül a széken, kezei lábához simulnak, szemén monokli.

A függöny felvonása utáni első percben nem beszélnek.

Kaspähr: Bármilyen sokáig fekszik egy hulla a napon, attól nem lesz jobb szaga. *(Senki sem reagál)* Nem lehet kibírni. Valaminek történnie kell. Már nyolc teljes napja fekszik itt. *(Senki sem reagál. Hangosabban beszél)* Térjenek észhez! *(Még mindig nem reagál senki. Felkiált)* Ez így nem mehet tovább! Mégiscsak történnie kell vele valaminek!

Hämorrhoid: (*Maga elé mosolyogva, szánakozva*) Történnie kell valaminek...kell valaminek...fiatalember, kell?

Kaspähr: Igen, igen Ackermann úr, foglalkozzon az ügygel! Ön is belátja, hogy...

Hämorrhoid: ...történnie kell. Ön tényleg naiv. Naiv. Nem, nem csupán az: örök optimista. Ilyet én még soha nem láttam – kell...kell... (*Kissé zavartan ingatja fejét*) kell...

Kaspähr: Hiszen ön értelmes ember, Ackermann úr, hogyhogy nem fogja föl? A hulla nyolc napja itt fekszik, 40 fok van árnyékban, mi történhetne hát?

Blücher: (*anélkül, hogy a legcsekélyebb mértékben is változtatna testhelyeztén, maga elé dörmögve*) Tovább fog bűzleni.

Kaspähr: Azért ez mégiscsak borzalmas. Igen, uraim, foglalkozzanak a hullával! Valaminek történnie kell vele!

Hämorrhoid: Valaminek történnie kell! ...mikor tanulja meg végre pontosabban kifejezni magát? Fiatalember...történnie kell? Hogy *történhet*, azt inkább elfogadnám. Bármi megtörténhet ezzel a hullával. Megtörténhet... Bizonyára megérti.

Kaspähr: Hiszen el lehetne temetni! Eltemetni, és az egész ügy le lenne zárva!

Hämorrhoid: Eltemetni, igen-igen, legtöbbször ez történik.

Kaspähr: Mindig, mindig ez történik. A hullát voltaképpen el kell temetni, vagy pedig elégetni. Vagy az egyik, vagy a másik.

Hämorrhoid: Alapjában véve teljesen mindegy, hogy a hullát elégetik, vagy eltemetik. Vallási szempontból persze felmerülhetnek kétségek a hullaégetést illetően.

Kaspähr: Istenem, Ackermann úr, csináljon már valamit, hogy a hulla eltűnjön! Telefonáljon halottaskocsi után!

Hämorrhoid: A telefonok állandóan foglaltak!

Kaspähr: Legalább próbálja meg!

Hämorrhoid: Vagy a hívott fél mással beszél.

Kaspähr: Istenem, bárcsak ne lennék béna!

Hämorrhoid: Vagy tévesen kapcsolnak.

Kaspähr: Próbálja meg mégis, az ég szerelmére!

Hämorrhoid: Vagy valahol vihar van, és a telefonközpont egyáltalán nem jelentkezik.

Kaspähr: Legfőbb ideje! Már férgek és bogarak mászkálnak rajta! Hullaszag itatja át a levegőt!

Hämorrhoid: Semmi újat nem mond, fiatalember! Forrófejű, fiatal vadóc.

Blücher: *(úgy, mint az előbb)* Munkakerülő!

Kaspähr: Ez iszonyú! Borzalmas! Könyörgöm, Ackermann úr, ha már maga nem akar telefonálni, akkor legalább küldjön valami futár után... mi azért mégsem tudjuk...

Hämorrhoid: Nem tudjuk?... Van fogalma róla, mi az, amit nem tudunk?

Kaspähr: Ha a legalább a koporsó teteje le lenne csukva... Hátborzongató, a rothadás szaga, a férgek nyüzsgése, a bogarak fáradt araszolása! Szörnyű!

Hämorrhoid: Mindez pusztán fizikai változás, a világmindenséggel történő bármiféle kölcsönhatás nélkül. Minden mindegy, bármit is szeretnénk tenni. Tanulja már meg végre, fiatalember! Az élet legmélyebb titka: je m'en fiche!

Kaspähr: Csak ne lennék béna! Nem lenne szükségem magára! Nem kellene itt könyörögnöm és rimázkodnom, sajnálatáért esedeznem.

Hämorrhoid: Minden tevékenység tragédiája! A fatalista gondolkodással szemben elkövetett legnagyobb bűntett a vakbél eltávolítása. Ha valami nem történik meg, aminek meg kellene történnie, vagy valaminek nem kellene megtörténnie, ami viszont tényleg megtörténik, akkor alapjában véve mind az első, mind a második esetben, absztrakt értelemben egyáltalán nem történik semmi sem; kozmikus értelemben az egész éonszerű!

Kaspähr: Hallgasson végre az okos szóra! A hőség megzavarta az elméjét? Ez a szörnyű szag! *(Blücherhez fordul)* Excellenciás uram! Segítsen nekem! Ne üljön már ennyire dermedten! Ön mégiscsak a tettek embere!

Blücher: Nekem minden mindegy....mindegy..... mindegy.....

Kaspähr: Szedje már össze magát! Ön veterán katona! Rémes, folyton látnom kell a hullát! Ön győztes csatákat vívott. Ne hagyja Ackermann úr elveitől befolyásolni magát! Métély! *(Mivel Blücher nem reagál, tovább a Főpolgármesterhez)* Ön, Főpolgármester úr, a rend embere, hivatalos személy! Foglalkozzon kérem az ügyel! Ez voltaképpen kötelessége, az ön hatáskörébe tartozik! Rendelkezéseket bocsát ki, hogy az állomásokon nem szabad köpködni, stb. itt meg megtúr egy valóban életveszélyes disznóságot! Igen, disznóságot, nem találok rá más kifejezést! *(A Főpolgármester rendületlenül mered tovább a semmibe, monokli a szemén, s nem mozdul)* Hivatalos ügyben beszéllek önnel! Követelem a jogaimat! A hullát ki kell vinnie innen! *(A Főpolgármester egyáltalán nem mozdul. Elhallgat. Hirtelen eszébe jut valami. Halvány reménysugár ül ki az arcára. Lelkesen fordul Hämorrhoidhoz)* Ackermann úr,

önnek úgyis nemsokára ki kell mennie. Sőt, már most itt az idő. Már kétszer füttyültek. Vízet kell hoznia az üstbe. Mivel önnek most amúgy is el kell mennie, egyúttal halottaskocsi után is tud küldetni, amivel majd elszállítják a hullát. (*Hämorrhoid meg sem mozdul*) Mennie kell, sürget az idő.

Hämorrhoid: Mi nekünk ma az Özönvíz? Mi nekünk ma Herkulanum és Pompeji pusztulása? Vértürdő az Alleren! Tények, és azonkívül? Semmiségek, olyan események, amelyek a leghalványabb érzést sem képesek kiváltani belőlünk.

Kaspähr: Ne beszéljen most az Özönvízről! Térjen észhez! Menjen ki a gyárba! Főpolgármester úr, parancsolja meg neki! Hatalmának szavával! Önt terheli minden felelősség! (*Ismét Ackermannhoz*) Minden perc számít! Különben szörnyű szerencsétlenség fog bekövetkezni!

Hämorrhoid: Hamarosan néhány száz ember a levegőbe repül!

Blücher: Minden mindegy nekem...mindegy...mindegy...

Kaspähr: (*üvöltve*) Szörnyeteg! Maga az ördög! Ó, azok a szerencsétlen emberek!

Hämorrhoid: És az özvegyek, és az árvák! Megráz talán minket néhány bronzkori ember sorsa, akiket a zürichi tó fenekén találtak szétroncsolt koponyával hajdani cölöpfalvak maradványai között?

A színpad mögött óriási robbanás, háztömbök omlanak össze, emberek kiáltoznak, nyöszörgés, segélykiáltások. Kaspähr elborzadva próbálja bedugni füleit és az asztalra borul. A többiekre semmilyen hatással nincs a történet.

Hämorrhoid: Kire van manapság hatással Szodoma és Gomorra elpusztításának tragédiája? Anekdoták!

Kaspähr: (*felkel a székről*) A hullának el kell tűnnie! A hullának el kell tűnnie! Megbolondulok! Ezek a nyögdecselések!

Hämorrhoid: A tettvágy tragédiája!

Friedel Puste: (*kifulladásra, izgatottan esik be*) Excellenciás uram, Wellington azonnal kéreti önt, hogy jöjjön a csatába. Kénytelen megadni magát a túlerővel szemben. Siessen, sürgős!

Blücher: Nekem minden mindegy...mindegy...mindegy...

Friedel elrohan. Blücher ugyanabban a helyzetben marad, mint kezdetben.

Kaspähr: Excellenciás uram, a haza nevében kérem önt, menjen! Minden öntől függ. Azt akarja, hogy Napóleon újra elnyomja a világot? Menjen, könyörgök! (*Örült üvöltözésbe kezd*) A hullának el kell tűnnie! Csináljanak már vele valamit!

Hämorrhoid: Ki izgatja fel magát manapság a betlehemi gyermekgyilkosságon? A St. Pierre összedőlésén és a San Franciscó-i földrengésén? Már nem csálnak szemeinkbe könnyeket!

Kaspähr: Egek, hogy magam nem tudok mozogni! Folyamatosan a hullát kell nézmem! El kell tüntetni! Ackermann úr, Excellenciás uram! Kegyelem, irgalom!

Blücher: Nekem minden mindegy... mindegy... mindegy...

Hämorrhoid: A gót birodalom összeomlása, sok ezer ember lemészárlása, egy egész népé – tények! Tabes dorsalis és agybénulás, újabb lépés az abszolút passzivitás ideális állapota, a Nirvána apátiája felé.

Kaspähr: *(hangosan és velőtrázóan üvölt)* Valaminek történnie kell! Egek! A hullának el kell tűnnie innen!

Friedel Puste: *(ismét bezuhanva)* A Belle-Allienz-i csata elveszett! Wellington és az egész sereg menekül! *(El)*

Blücher: Nekem minden mindegy... mindegy... mindegy...

Hämorrhoid: Ó, ha az emberek az eseményeket az örökkévalóság szemüvegén keresztül néznék!

Möbel rendőr: *(tisztelig a Főpolgármester előtt és jelenti)* Excellenciás uram, Melchers főtanácsos úr arra kéri önt, hogy legyen szíves kifáradni, a két hónapos hercegi trónörökös, Kaliko hamarosan megérkezik dajkája kíséretében.

A Főpolgármester felugrik, mintha bolha csípte volna meg, és elsiet a rendőr kíséretében. Odakintről lelkes hurrá-kiáltások szűrődnek be.

Blücher változatlan helyzetben marad az asztalnál. Hämorrhoid egy kissé megcsóválja fejét.

Kaspähr: *(értelmetlenül és borzasztóan üvöltözik)* A hullának el kell tűnnie! Valaminek történnie kell!

A hirtelenharagú: *(dühösen be, mély gyűlölettel tekint a folyamatosan üvöltöző Kaspährre, és gondolkodás nélkül lepuffantja)* Az ember már ebéd után sem alhat nyugodtan. *(el)*

Hämorrhoid: A tettvágy tragédiája.

Egy pillanatra teljes nyugalom lesz úrrá a színpadon. Egyszerre a hullá kiemelkedik koporsójából.

A hullá: Nagyon bűdösnek érzem magam. Ezt nem lehet kibírni. Eltemettetem magam.

Átvonul a színpadon, közben leereszkedik a függöny. Hämorrhoid és Blücher megmaradnak apátiájukban.

Vége

Utószó

Hermann Harry Schmitz (1880-1913) a 20. század eleji Düsseldorf jellegzetesen különc figurája volt. 1880-ban született egy gyárigazgató fiaként. Nem volt eminens tanuló, de már fiatalon érdeklődött a történelem, a természettudományok és az irodalom iránt. Tanulmányait azonban elhatalmasodó tüdőbaja miatt meg kellett szakítania. A szanatóriumból való visszatérése után apja kereskedőt akart belőle nevelni, ám ehhez sem kedve, sem tehetsége nem volt. Unalmában végigolvasta korának német és francia irodalmát. Hamarosan rátalált kedvenc költőjére, Oscar Wilde-ra, s az ő stílusában kezdte írni ragyogó környezetben játszódó, gáláns hangú rövid jeleneteit és meséit.

A kereskedői karrierjét hamar befejezte, s ezzel kezdődött valójában igazi élete. Belevetette magát a düsseldorfi társasági élet zsibongásába. Ekkor keletkezett történetei már előszóbeli előadásra készültek, így szüksége volt az általa kifigurázott társaságra. Hallgatóság hiányában elbeszélései pusztán szöveggönyvek maradtak volna, akár egy színpadi előadás nélküli dráma. A hamar sikeressé vált konferanszié és humorista irodalmi tehetségét Victor M. Mai, a *Düsseldorfer General-Anzeiger* főszerkesztője fedezte fel egy groteszk drámájának bemutatóján, és arra bízta, írjon lapjának, ahol később híres katasztrófa-történetei elsőként meg is jelentek. Amilyen talpraesett volt Schmitz a közönség előtt, olyan nagy fáradságába került műveit írott formába öntenie. Egyetlen elbeszélését olykor húszszor is átírta. Alkotómunkája során nélkülözhetetlen volt számára a publikum jelenléte. Első irodalmi sikerét 1906-ban érte el, mikor is a provinciális düsseldorfi lap után a neves müncheni groteszk folyóirat, a *Simplizissimus* is közölni kezdte elbeszéléseit. Ekkor vette fel nevéhez, állítólag Heine tiszteletére, az idegenül hangzó Harry kiegészítést. Első kötete 1911-ben jelent meg *Der Saugling und andere Tragikomödien (A csecsemő és más tragikomédiák)* címmel. A kötet több kiadást megélt, s 1918-ig huszonezzer példányban fogyott el. Ezzel a kötettel Schmitz egy csapásra sikeres szerző lett. Életében egyébként is különös hangsúlyt kapott a siker utáni vágy. A düsseldorfi társaság becézett gyermeke volt, a nők rajongtak érte, a férfiak irigyelték, barátai becsülték. Alakja körül legendák szövődtek, amely legendákat maga is szívesen táplálta. Az állandó éjszakai élet, a „rajnai dandy”-ség természetesen nem tett jót egyébként is gyenge egészségének. Műtete-

tek, szanatóriumi pihenések következtek életében. Humorérzéke azonban eközben sem hagyta el, ekkor születtek orvosi és szanatóriumi környezetben játszódó groteszk novellái.

1912-ben megromlott egészségi állapotának köszönhetően kezdett a nagy nevetető a Raja- és Hatha-jógával foglalkozni. A „megtisztulás” lett élete utolsó szakaszának kedvenc szava. Ám ekkor tört felszínre benne az eddig sikerekkel elfojtott félelem is, hogy alakja, művészete, hamar feledésbe merül. 1913 nyarán a betegség és a félelmek elől menekülve saját kezűleg vetett véget életének. Utolsó feljegyzett mondata a következő volt: „Az ezredik égben érzem magam”. Morbid vicc? Végző gúny a nyárspolgárok ellen, ti. hogy egy költő nem halhat meg másként, mint mély, sokatmondó szavakkal ajkán? Mindenesetre utolsó szavai éppoly kétértelműek voltak, mint egész élete és művészete. 1914 őszén, mikor Európa a katasztrófa felé menetelt, jelent meg posztumusz második kötete, a *Buch der Katastrophen (Katasztrófák könyve)*.

Nemcsak életműve, hanem életművének megítélése is ellentmondásos. Elbeszélései a mai napig megjelennek, külön rajongói klubja van, a hivatalos irodalomtörténet viszont alig említi, olyankor viszont elismeréssel. Schmitz művészete a német nyelvű irodalom azon tradíciójához tartozik, amely a Sturm und Drangtól és a romantikától egészen Dürrenmattig és Günter Grassig húzódik. Legközelebbi rokonai Kafka mellett Morgenstern, Ringelnatz és Karl Valentin, azzal a különbséggel, hogy Schmitznél a groteszkség forrása nem a nyelv, hanem a szituáció. Néhányan a „nép Kafkájának” nevezik. A tartalom és a forma hasonlósága ellenére Schmitz mégis népszerű, áttekinthető maradt, mint a Chaplin-filmek. Elbeszélései könnyen megközelíthetőek, éppen ezért mindig is népszerűek voltak, soha nem veszítve azonban el mély „kafkai” gyökerüket. H. H. Schmitz elsősorban elbeszélései révén vált ismertté, ám nála sohasem vált külön a színpad és a papír. Éppen ezért élete végéig írt groteszk drámai jeleneteket, mint amilyen az 1911-ben keletkezett s fent közölt *A filozófusok* is, amelyen a néző/olvasó szintén nem tudja, sírjon-e vagy nevéssen. Tudomás szerint ez az első műve, amely magyarul megjelenik. A fordításban nyújtott hasznos tanácsaiért köszönet illeti Kricsfalusi Beatrixet.

A drámát fordította és az utószót írta: Kenyhercz Róbert

